

Рішення спеціалізованої вченої ради про присудження ступеня доктора філософії

Спеціалізована вчена рада ДФ 70.895.061 Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький, прийняла рішення про присудження **СМІРНОВІЙ Ірині Сергіївні** ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право на підставі прилюдного захисту дисертації – **«Кримінальна відповідальність за порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками за законодавством України та держав Європейського Союзу»**.

«04» липня 2025 року.

СМІРНОВА Ірина Сергіївна, 1987 року народження, громадянин України. Освіта вища: у 2012 році з відзнакою закінчила Національний університет «Юридична академія України ім. Ярослава Мудрого» (диплом магістра, спеціальність «Правознавство»).

З 2012 року займається приватною адвокатською практикою.

Аспірантка Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова. Дисертацію виконано у Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький.

Науковий керівник – НАЛУЦИШИН Віктор Володимирович, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри кримінального права та процесу Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова.

Здобувачка має 16 наукових публікацій, зокрема: 3 статті, опубліковані в наукових фахових виданнях України, 1 стаття у науковому виданні іноземної держави, а також у 12 тезах наукових доповідей – у збірниках матеріалів всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференцій:

1. Смірнова І. С. Кримінальна відповідальність за порушення рівноправності громадян, перелік «захищених ознак», за яких настає кримінальна відповідальність (порівняльний аспект). *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. № 4. С. 48–55. DOI: <https://doi.org/10.32850/sulj.2022.4.3.9>. URL: http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2022/4/part_3/9.pdf.

2. Смірнова І. С. До питання розпалювання національної, регіональної, расової чи релігійної ворожнечі та ненависті, як об'єктивної сторони злочинного посягання на рівноправність (порівняльний аспект національного законодавства з кримінальним законодавством деяких країн-членів ЄС). *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2024. № 4. С. 100–107. DOI: [10.32782/2408-9257-2024-4-16](https://doi.org/10.32782/2408-9257-2024-4-16). URL: http://apnl.dnu.in.ua/4_2024/18.pdf.

3. Смірнова І.С. Релігійні переконання, як підстава порушення рівноправності громадян (кримінальний аспект). *Науковий вісник ХДУ. Серія: Юридичні науки*. 2024. № 2. С. 17–24. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8049/2024-2-4>. URL: <https://lj.journal.kspu.edu/index.php/lj/article/view/420/383>.

4. Смірнова І. С. Criminal Liability for Violation of Equality of Citizens: Comparative Analysis of the Legislation of Ukraine and Lithuania. *Foreign Languages in Use: Academic and Professional Aspects*: зб. тез XIV Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Хмельницький, 6 квіт. 2022 р.). Хмельницький: Хмельницький ун-т упр. та права ім. Л. Юзькова, 2022. С. 64–65.

5. Смірнова О. Тенденції практики притягнення до кримінальної відповідальності за порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками. *Актуальні проблеми кримінального права, процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності : тези V Всеукраїнської науково-практичної конференції* (Хмельницький, 25 лютого 2022 року). Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2022. С. 397–399.

6. Смірнова І. С. Кримінальна відповідальність за посягання на рівноправність громадян за законодавством Чеської Республіки та України (порівняльний аспект). *Гармонізація законодавства України з правом Європейського Союзу : зб. тез доповідей III Всеукраїнської наукової конференції, присвяченої 60-річчю Хмельницького національного університету, 17 квітня 2022 р.* Хмельницький: ХНУ, 2022. С. 214–217.

7. Смірнова І. І. Кримінальна відповідальність за посягання на рівноправність громадян за законодавством Республіки Польща та України (порівняльний аспект). Теоретико-прикладні проблеми юридичної науки на сучасному етапі реформування кримінальної юстиції (пам'яті В.П. Колгана): збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 27 травня 2022 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2022. С. 37–39.

8. Смірнова І. С. Кримінальна відповідальність за порушення рівноправності громадян залежно від їх регіональної залежності. *Сучасні дослідження світової науки*: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., м. Куновіце, Чеська Республіка, 17–18 черв. 2022 р. Куновіце : Академія ГУСПОЛ, 2022. С. 54–56.

9. Смірнова І. І. Кримінальна відповідальність за порушення рівноправності громадян у сфері трудових правовідносин на прикладі законодавства Болгарської Республіки. *Актуальні проблеми юридичної науки : зб. тез Міжнар. наук.-практ. конф. «Двадцять перші осінні юридичні читання»* (м. Хмельницький, 6 жовт. 2022 р.). Хмельницький : Хмельницький ун-т упр. та права ім. Леоніда Юзькова, 2022. С. 308–310..

10. Смірнова І. С. Кримінальна відповідальність за порушення рівноправності за законодавством Швеції (порівняльний аспект). *Теорія та практика сучасної юриспруденції*: матеріали науково-практичної конференції (м. Харків, 25 грудня 2022 р.). Вип. І. Харків, 2022. С. 148–150..

11. Смірнова І. С. Тенденції судової практики за статтею 161 Кримінального кодексу України. *Тези до міжнародної наукової конференції* (29–30 травня 2023 р., Влоцлавек, Республіка Польща). Wloclawek: Izdevnieciba “Baltija Publishing”, 2023. С. 91–95.

12. Смірнова І. С. Відповідальність за порушення рівноправності громадян за кримінальним законодавством Австрійської Республіки та України (порівняльний аспект). *Актуальні проблеми юридичної науки. Політико-правові передумови європейської та євроатлантичної інтеграції України*: зб. тез міжнар. наук.-практ. конф. «Двадцять другі осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 13 жовт. 2023 р.). Хмельницький: Хмельницький ун-т упр. та права ім. Леоніда Юзькова, 2023. С. 279–281.

13. Смірнова І. С. Кримінальна відповідальність за порушення рівноправності громадян за ознакою політичних переконань. *Міжнародні та європейські стандарти у сфері цивільного та кримінального судочинства*: матеріали I Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (Миколаїв, 28 берез. 2024 р.) за ред. О. Ю. Волкович; Микол. навч.-наук. ін-т права НУ «ОЮА», каф. загальнотеоретичної, конституційної, цивілістичної юриспруденції. Миколаїв: МННІП НУ «ОЮА», 2024. С. 57–61.

14. Смірнова І. С. Кримінальна відповідальність за порушення рівноправності громадян за ознаками сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності: досвід деяких європейських країн. *Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод в контексті 75-річної діяльності Ради Європи*: тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 08 листопада 2024 р.). Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова. Хмельницький: ХУУП, 2024. С. 108–111.

15. Смірнова Ірина Сергіївна. Суб'єкт злочинного посягання на рівноправність громадян. *Управлінські та правові засади забезпечення розвитку України як європейської держави*: зб. тез ХХІХ щоріч. звіт. наук. конф. наук.-пед. працівників, докторантів та аспірантів (м. Хмельницький, 27 берез. 2025 р.). Хмельницький: Хмельницький ун-т упр. та права ім. Леоніда Юзькова, 2025. С. 56–58.

16. Смірнова І.С. Останні тенденції судової практики в сфері призначення покарання за порушення рівноправності громадян за кримінальним законодавством України та їх ефективність. *Recht der Osteuropäischen Staaten (ReOS)*. 2023. № 4. С. 4–12.

У дискусії взяли участь голова і члени спеціалізованої вченої ради та присутні на захисті фахівці:

Рецензентка – ПЛИСЮК Наталія Миколаївна, кандидатка юридичних наук, доцентка, професорка кафедри кримінального права та процесу Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова. Виступ позитивний із зауваженнями:

«1. У підрозділі 1.2. на стор. 41-46 дисертантка аналізує практику ЄСПЛ щодо питань посягань на рівність та дискримінацію і робить дуже стислий висновок про те, що така практика є доволі широкою та охоплює різні сфери суспільного життя людини. Але такий висновок видається занадто абстрактним і хотілося б дізнатись які конкретно зміни така практика могла б дати для боротьби з окресленими посяганнями в Україні.

2. Авторка в роботі оперує терміном «злочинне посягання» стосовно діяння, передбаченого ст.161 КК України, але з огляду на те, що в положеннях Загальної частини чинного КК України законодавець оперує поняттям «кримінально протиправне діяння», а не «злочинне» (як було раніше) більш коректним було б вживання терміну «кримінально протиправне посягання».

3. В цілому загальний обсяг дисертації перевантажений дослідженням законодавчого регулювання питань про порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками великої кількості держав Європейського Союзу, варто було б такий матеріал проаналізувати більш узагальнено, згруповано».

Рецензентка – НІКІФОРОВА Тетяна Іванівна, кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри кримінального права та процесу Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова. Виступ позитивний із зауваженнями:

«По-перше, не дивлячись на безумовно позитивний аналіз кримінального законодавства держав-членів ЄС, робота дещо загромаджена цитуванням відповідних законодавчих норм, що ускладнює читання та сприйняття роботи.

Більш доцільним було б згрупування, узагальнення тих чи інших положень різних кримінальних законів, а пряме цитування наводити лише тих положень, які автор пропонує запозичити.

По-друге, авторка підтримує відкритий перелік «захищених ознак», проте разом з тим пропонує розширити цей перелік за рахунок таких ознак як «підозри або наявності у особи ВІЛ-інфекції/СНІДу», сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності, віку», обґрунтовуючи поширеністю дискримінації за такими ознаками. Проте висновок робиться на основі звітів громадських організацій, повідомленням ЗМІ, які не завжди можна визнати об'єктивними та поза увагою можуть залишатися інші ознаки, які не є такими «популярними» (с.с. 141-144). Формулювання відкритого переліку «захищених ознак», видається, має відповідати статті 24 Конституції України. А оскільки цей перелік є відкритим, то особа може бути захищена й за іншими ознаками.

По-третє, пропозиція доповнити перелік «захищених ознак» такими ознаками як «сексуальна орієнтація та гендерна ідентичність» відповідає викликам сучасності, проте є дуже дискусійною, зважаючи на негативну європейську практику порушення права на свободу вираження думок і

переконань та свободу віросповідання, а також відсутності як в Європі так і в Україні розмежування понять «гомофобія» та «гомонегативізм», у зв'язку з чим висловлювання останніх поглядів тлумачиться як дискримінація за ознаками сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності (<http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/323978>).

По-четверте, загалом слухна пропозиція доповнити ст. 161 КК спеціальним видом звільнення від кримінальної відповідальності нажаль є недостатньо обґрунтованою авторкою в тексті роботи».

Офіційний опонент – ПУНДА Олександр Олегович, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри права Хмельницького національного університету. Виступ позитивний із зауваженнями:

«1. Одним із результатів дисертаційного дослідження є пропозиція авторки, щодо доцільності зниження віку кримінальної відповідальності за ч. 2, 3 ст. 161 КК України до 14-ти років. Погоджуючись в цілому з висновками дисертанта, наголосимо у цій частині думка дисертантки є доволі спірною. Оскільки, чи може дитина в 14-ть років розуміти значення таких категорій, як: «дискримінація», «розпалювання ворожнечі і ненависті», «образа релігійних почуттів»?

2. Підрозділ 3.1 дисертаційного дослідження «Кваліфікуючі ознаки кримінального правопорушення за ст. 161 КК України та злочинних посягань на рівноправність за законодавством держав Європейського Союзу» серед іншого завершується наступним висновком: «З аналізу кримінального законодавства держав ЄС вбачається, що в останньому в різний спосіб закріплюються поняття «насильство», «погроза» в розумінні злочинних посягань на рівноправність.

Зазначені ознаки представлені в зарубіжному законодавстві і як ознака об'єктивної сторони (Польща, Іспанія, Швеція, Данія), так і у вигляді кваліфікуючої (Чехія, Болгарія, Угорщина) та особливо кваліфікуючої ознаки (Болгарія, Латвія, Словенія). Поняття «службова особа» також виступає у вигляді кваліфікуючої (Румунія, Латвія) та особливо кваліфікуючої ознаки (Іспанія, Словенія, Нідерланди), ознакою об'єктивної сторони (Нідерланди, Люксембург, Швеція, Румунія)». Водночас, авторкою не пропонується відповідне узагальненнями використання такого висновку у правовій системі України.

3. Одним із результатів дисертаційного дослідження є пропозиція авторки щодо доведено необхідність доповнити ч. 2 ст. 161 КК України новим способом вчинення - «публічно». Під публічним способом вчинення варто розуміти: вчинення дії таким чином, щоб результати таких дій стали відомі або мали наслідки для необмеженої кількості людей. Тобто, необов'язково, щоб такі дії вчинялися при великій кількості людей, публічно, головне, що результати таких дій можуть стати відомі (стали відомі) необмеженій кількості людей в подальшому (наприклад, розміщення посту в соціальній мережі з метою розпалювання ворожнечі і ненависті). Погоджуючись з цим висновком наголосимо, що додаткової аргументації

вимагає питання яким чином співвідносяться поняття «публічно» (в ч. 2 ст. 161 КК України) та пропозиція доповнити ч. 3 ст. 161 КК України (вчинені з використанням електронних комунікаційних мереж у сфері медіа, телевізійного мовлення, радіомовлення, друкованих медіа, інших засобів масової інформації, комп'ютерних мереж), чи не охоплює поняття «публічно» категоріями, запропонованими в ч. 3 ст. 161 КК України?

4. Одним із висновків авторки є положення відповідно до якого до детермінантів кримінального правопорушення за ст. 161 КК України можна віднести: інформаційне середовище (наявність пропаганди; толерування радикалізму, дезінформації через ЗМІ); соціально-економічне становище (низький рівень освідченості, бідність та безробіття); ідеологічна і політична нетерпимість (пропагування ненависті, поширення і толерування ідей расизму та ксенофобії); проблеми у правозастосуванні (безкараність, недосконалість правових норм); культурні стереотипи (упередження, небажання критичного переосмислення).

Водночас, зазначені положення у подальшому авторкою не аналізуються, а їх вплив на стан та динаміку вчинення кримінального правопорушення за ст. 161 КК України не оцінюється.

5. На окреме зауваження заслуговує посилення авторки на використання у дослідженні статистичного методу, який було використано під час вивчення матеріалів правозастосовної практики і дозволив виявити окремі тенденції розвитку слідчої і судової практики. Ознайомлення з текстом дисертації доводить досить обмежений характер використання цього наукового інструменту дослідження (с.66-67)».

Офіційна опонентка – КРИШЕВИЧ Ольга Володимирівна, кандидатка юридичних наук, професорка, професорка кафедри кримінального права Національної академії внутрішніх справ. Виступ позитивний із зауваженнями:

«1. В дисертації автором внесена пропозиція щодо змін до ч. 3 ст. 161 КК України, шляхом доповнення «вчинені з використанням електронних комунікаційних мереж у сфері медіа, телевізійного мовлення, радіомовлення, друкованих медіа, інших засобів масової інформації», але є спірною оскільки виступає питання, хто в такому разі буде суб'єктом вчинення кримінального правопорушення?

2. Поняття “наси́льство” в ст. 161 КК України, з урахуванням пропозиції внести зміни і запровадити категорії “наси́льство, яке не є небезпечним для життя і здоров’я потерпілого”, “наси́льство, яке є небезпечним для життя і здоров’я потерпілого” в такому разі не охоплює категорію психічне наси́льство чи лише в контексті “погро́з”?

3. Якщо “перелі́к захи́щених озна́к” за ст. 161 КК України є “відкритим”, то виникає питання про необхідність у його доповненні новими ознаками “сексуальна орієнта́ція”, “гендерна ідентичність”, “наявність хвороби ВІЛ/СНІДу?».

Голова ради – ГРИЩУК Віктор Климович, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України, професор кафедри кримінального права та процесу Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова. Виступ позитивний без зауважень.

Результати голосування:

«За» **5** членів ради,
«Проти» **НЕМАЄ**.

На підставі результатів відкритого голосування спеціалізована вчена рада присуджує **СМІРНОВІЙ Ірині Сергіївні** ступінь доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право.

Голова спеціалізованої
вченої ради ДФ 70.895.061

Віктор ГРИЩУК